

MUZEJSKI ČASOPIS

TISKOVINA

MUZEJSKO DRUŠTVO
JESENICE

GORNJESAVSKI
MUZEJ JESENICE

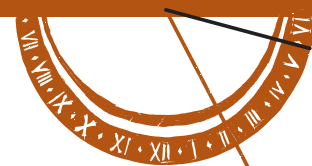
FRAN PAVLIN IN ZBIRKA RAZGLEDNIC GORNJESAVSKEGA MUZEJA JESENICE

Fotograf in založnik Fran Pavlin (1872–1945) je v času »razgledniške mrzlice« na svojih razglednicah ujel podobo Gorenjske iz prve polovice 20. stoletja. Vse od takrat so njegove razglednice postale nepogrešljiv del tako zasebnih kot muzejskih zbirk. V tisočih izvodih so njegove podobe – od planinskih vrhov do industrijske krajine – potovale po domovini in svetu, takrat kot sporočila in spomini, danes kot dragocen dokument prostora, časa in načina življenja.

Fran Pavlin se je z družino na Jesenice preselil leta 1899 in takrat dobil tudi obrtno dovoljenje. Postal je uradni fotokronist gradnje bohinjske proge, ki je bila dokončana leta 1906, bil pa je tudi aktiven član Slovenskega planinskega društva. Že v prvih letih 20. stoletja je postal znan kot odličen fotograf, leta 1905 pa je odprl svoj foto atelje, pred prvo svetovno vojno je postal tudi založnik piva. S pomočjo družine je uspešno posloval in postal spoštovani meščan Jesenic. Njegov bogato fotografsko delo je prekinilo bombardiranje Jesenic 1. marca 1945, kjer sta v domači hiši na Gosposvetski cesti 15 a izgubi-

Fran Pavlin (hrani Zora Slivnik Pavlin).

LETO XXXIV, SEPTEMBER 2025,
ŠTEVILKA 2

la življenje on in njegova naslednica, hči Milena Pavlin, ruševine pa so požrle na tisoče razglednic in bogate opreme.

Pavlinovo življenjsko zgodbo in bogato zbirko njegovih razglednic bomo predstavili na dveh vzporednih razstavah: od 11. septembra v Mestnem muzeju Kosova graščina, od 12. septembra 2025 pa v Muzeju Kranjska Gora.

Špela Smolej Milat, Daša Čopi in Katja Žvan
avtorice razstave

Razglednica Pišnice, Razorja in Prisojnika, poslana 1913 (fotoarhiv Slovenskega planinskega muzeja – GMJ).

Razglednica Jesenic s pogledom proti Murovi z Mirco v ozadju (fototeka GMJ).

OHRANJANJE KULTURNE DEDIŠČINE V LOKALNEM OKOLJU: KAKO SMO NA JESENICAH ŽIVELI MED DRUGO SVETOVNO VOJNO IN PO NJEJ

V letošnjem letu obeležujemo pomembno obletnico – 80. obletnico konca druge svetovne vojne. Ves svet praznuje 80 let svobode, 80. obletnico padca nacizma. Zraven vseh globalnih praznovanj pa nemoteno vihrajo vojne, obstoj držav in narodov je ogrožen, temeljne človekove pravice poteptane. Svoboda je postala privilegij.

Pionirji pri igri na Koroški Beli po vojni (fototeka GMJ).

Zgodovino navadno pišejo zmagovalci, v vojnah pa največ izgubljajo navadni ljudje. Zato v sodelovanju z Ljudsko univerzo Jesenice in Občinsko knjižnico Jesenice letos v naši novi knjižici zapisujemo spomine in spomine spominov Jeseničanov, ki so kot otroci preživeli to temno obdobje zgodovine.

Špela Smolej Milat,
višja kustodinja za etnologijo GMJ

STOLP NAS GLEDA – 130 LET ALJAŽEVEGA STOLPA

Aljažev stolp je skupaj z vrhom Triglava eden najbolj prepoznavnih simbolov slovenstva. Postavil ga je Jakob Aljaž leta 1895 z namenom, da našo najvišjo goro zavaruje pred vse močnejšimi tujimi vplivi in ohrani njeno slovensko podobo. Vse od postavitve je bil priča mnogim zgodbam, pomembnim za razvoj slovenske narodne identitete. Obiskale so ga številne generacije, ki so ob njem ustvarile nepozabne trenutke. Zaradi izpostavljenosti vremenskim pojavom in množičnemu obisku je bil leta 2018 temeljito obnovljen. Nam bo s spoštljivim odnosom in nekontroverznimi obiski

Obisk Aljaževga stolpa na dan odprtja Triglavske koč na Kredarici, 10. avgusta 1896 (fotoarhiv Slovenskega planinskega muzeja – GMJ)

uspelo ta simbol državnega pomena ohraniti še nadaljnjih 130 let? V Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani bo od 30. avgusta 2025 na ogled razstava, s katero želimo predstaviti, kaj pomeni Aljažev stolp v zavesti Slovencev in kako ga s spoštljivim odnosom čim dlje ohraniti na vrhu Triglava. Naj ostane predvsem simbol in ne trofeja!

Natalija Štular,
muzejska svetovalka, kustodinja za
pedagogiko in izobraževanje GMJ

KO ZIDOVI SPREGOVORIJO: ZGODBE IZ KASARNE

Jesenicam je že vsaj od 14. stoletja gospodarski in urbanistični razvoj narekovalo železarstvo, družabni in društveni utrip pa so bili ljudje, ki so stoletja tukaj kopali železovo rudo, jo talili in kovali železo. Ti preprosti delavci, *fabričani*, pa so kovali svojo srečo tako, da so se stalno borili za svoje pravice, bili aktivni v političnem življenju ter krojili družbeno podobo mesta z udeleževanjem na športnem in kulturnem področju. Kasarna na (Stari) Savi je bila ena prvih večstanovanjskih stavb za delavce pri nas. Od obnove leta 2005 je v njej

Tudi v muzeju je lahko fajn (fototeka GMJ).

urejena razstava, ki prikazuje bivalno kulturo in način življenja jeseniških delavcev. Ambient stanovanja – s kuhinjo, skromno sobo, gospodinjskimi pripomočki in detajli, vse last nekdanjih stanovalcev – ostaja nespremenjen, saj je prav avtentičnost prostora njegova največja vrednost.

V stanovanju, ki ga poznate, bomo še naprej na šporhetu na drva kuhali delavsko kavo. Vendar je po 20 letih

Kasarna, 6. 12. 1996, (foto: Silvo Kokalj, fototeka GMJ).

Kasarna, 13. 1. 2023 (foto: Katja Žvan, fototeka GMJ).

čas, da osvežimo vsebine na panojih. Življenje po šihu – za zidovi domačega doma, na dvorišču in v družbi – bomo v novi luči predstavili v soboto, 4. oktobra 2025, ob Dnevih evropske kulturne dediščine. Letos izpostavljamo stavbno, arhitekturno oz. nepremično kulturno dediščino in v njej prepoznavamo bogastvo, vrednote in nenazadnje tudi vrednost. Kot nekoč delavci in tukajšnji stanovalci, sedaj pa vsi mi, s svojimi odločitvami sooblikujemo prostor današnjega Slovenskega železarskega muzeja. Zato so zidovi naše preteklosti – temelji naše prihodnosti.

Špela Smolej Milat,
višja kustodinja za etnologijo in
Nina Hribar,
koordinatorka in organizatorka kulturnih
programov

DELAVSKE PRAVICE NEKOČ IN DANES (muzejska razstava, odprtje 27. 11. 2025)

V toku časa so se gospodarske družbe soočale s številnimi izzivi, ki so jih povzročale razmere na trgu, politične odločitve in zakonske regulative. Okolja, ki so odvisna predvsem od ene panoge, so še toliko bolj dovzetna za gospodarska nihanja. Takšen primer so Jesenice, ki so v preteklosti bile odvisne od proizvodnje in predelave jekla. Ko se je jeseniška železarna v tridesetih letih 20. stoletja soočala s posledicami svetovne gospodarske krize, je to občutilo vse mesto in njegova okolica. Ob devetdeseti obletnici velikega stavkovnega gibanja bo Gornjesavski muzej Jesenice pripravil razstavo, s katero bo predstavil urejanje delavskih pravic na ravni države, primera dobre prakse v nekdanji Železarni Jesenice in pogled jeseniškega pisatelja Toneta Čufarja na položaj delavcev.

Dr. Marko Mugerli,
muzejski svetovalec, kustos za zgodovino železarstva

Stavka delavcev Kranjske industrijske družbe leta 1935 (fototeka GMJ).

JESEN V ZNAMENJU PRVEGA SLOVENSKEGA OSEMTISOČAKA IN SPOMINA NA ALEŠA KUNAVERJA

Letošnja jesen bo obarvana s pomembnimi alpinističnimi spomini na pretekle dosežke, ki jih bomo obeležili z muzejskimi večeri v Slovenskem planinskem muzeju.

Izpostavili bi 50. letnico vzpona po prvenstveni smeri preko južne stene Makaluja, prvi osvojeni (takrat še) jugoslovanski osemtisočak s slovenskim moštvom. Vrh je doseglo kar sedem od dvajsetih članov, eden izmed njih celobrezkisi. Poleg muzejskega večera s predstavitev poteka odprave in s pogovorom z udeleženci, ki bo 17. 10. 2025, bo v sodelovanju s Planinsko zvezo Slovenije na ogled tudi potujoča panojska razstava »50-letnica prvega vzpona na osemtisočak, 30-letnica na zadnjega od vseh štirinajstih«. Bogato fotografsko gradivo je prispeval član odprave Viktor Grošelj, ki bo bralnim navdušencem na voljo tudi za avtograme svoje na novo izdane knjige *»Makalu, 8481: Prvi slovenski osemtisočak in čas po njem«*. Poleg te razstave bomo na ogled postavili tudi fotografije prve organizirane treking odprave istega leta na to območje, ki je krenila na pot za alpinistično odpravo po isti trasi dostopa do baze pod Makalujem. Člani alpinistične odprave in treking

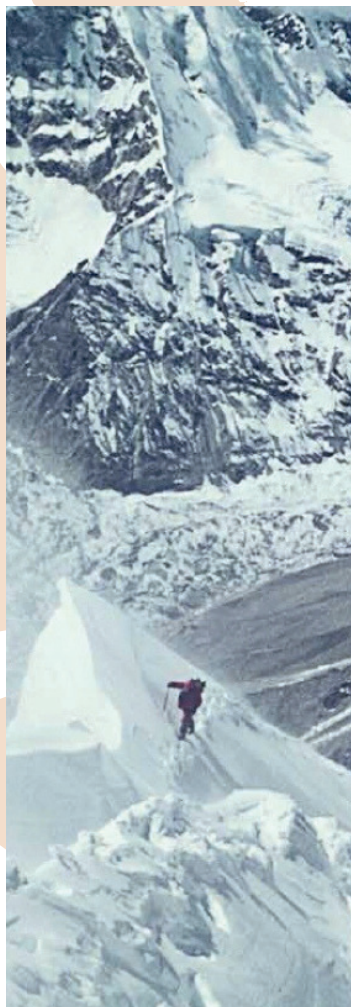
Proti vrhu, (foto: Janez Dovžan).

odprave so se med seboj tudi srečali, tako da bomo od udeležencev obeh lahko slišali, kako se srečanja spominjajo. Ker pa letos praznujemo tudi 90-letnico rojstva Aleša Kunaverja, nestorja himalajskih odprav velikega formata, se mu bomo poklonili z muzejsko vitrino in izbranimi osebnimi predmeti, ki nam jih je

podarila njegova žena, saj je bil med drugim tudi vodja dveh odprav na zgoraj omenjeni osemtisočak, peti najvišji vrh na svetu t. i. Mahākāla (Veliki čas oz. Veliki črni), kot se v sanskrtu imenuje gora.

Panojska razstava »50-letnica prvega vzpona na osemtisočak, 30-letnica na zadnjega od vseh štirinajstih« bo v muzeju od 17. 10. do 2. 11. Vitrina, posvečena Alešu Kunaverju, in fotografije trekinga pod Makalu pa bodo na ogled predvidoma do konca decembra.

Ana Katarina Ziherl,
muzejska svetovalka,
kustodinja za zgodovino
planinstva

Kolaž fotografij Vikija Grošlja (foto: Viki Grošelj).

OKTOBRSKI IZLET MDJ V VIPAVSKI KRIŽ, AJDOVŠČINO IN VIPAVO v soboto, 11. oktobra 2025, ob 7. uri

Vipavski Križ (vir: <https://www.vipavskikriz.si/>)

Krenili bomo ob 7. uri s Hrušice (AP Dobrčnik). Ustavili se bomo na enem od počivališč in se okrepčali s tradicionalno malico, nato pa pot nadaljevali proti Primorski.

Prvi ogled bo namenjen Vipavskemu Križu, biseru Vipavske doline. Sprejel nas bo lokalni vodič Patrik, ki nam bo predstavil razvoj tega področja vse od Rimljanov naprej. Slišali bomo zanimive zgodbe o Turkih, graščakih, Benečanih, Napoleonovih vojaki, Primožu Trubarju, Janezu Svetokriškem – vsak od njih je pisal delček zgodovine Vipavskega Križa..

Druga destinacija je Ajdovščina. Parkiramo ob reki Hubelj, ki je bila nekoč mejna reka med Goriško in Kranjsko. Po mestu se sprehodimo mimo zgodovinsko pomembne dvorane 1. slovenske vlade do tržnice in mimo Pilonove galerije. V Ajdovščini je bilo doma tudi za širše okolje kar nekaj pomembnih meščanov, kot so umetnik Veno Pilon, pisatelj Danilo Lokar, začetnik čitalnic Karel Lavrič in ne nazadnje tudi podjetnik Ivo Boscarol. Spoznali bomo njihove zanimive življenjske zgodbe.

Tretji postanek bomo namenili sprehodu skozi Vipavo (lahko tudi sladoledu in kavi), mimo Lanthierijeve graščine do glavnega izvira reke Vipave. S svojimi 25 mostovi je Vipava slovela kot slovenske Benetke. Skozi vipavske »gase« se bomo vrnili na Plac, kjer si

bomo ogledali tudi malo poznan Plečnikov spomenik padlim v NOB.

Pozno kosilo bo v eni od gostiln lokalnih ponudnikov. Domov se bomo vrnili v večernih urah.

Prijavite se pri Darki Rebolj (telefon 031/787-363) ali na septembrskem muzejskem večeru.

Darka Rebolj
predsednica MDJ

Reka Vipava (vir: <https://www.vipavskadolina.si/si/odkrivaj/dediscina/narava/reke/reka-vipava>)

S SESTANKA UPRAVNEGA ODBORA MUZEJSKEGA DRUŠTVA

Pred izidom Muzejskega časopisa se dvakrat letno sestanemo člani upravnega odbora društva, da potrdimo program muzejskih večerov in vsakokratni izlet društva. Tokrat je oboje pripravila naša nova predsednica Darka Rebolj.

Tokrat smo nekaj pozornosti namenili tudi knjigi našega člana Dušana Prešerna *Pozdrav z Jesenic*, v kateri so objavljene za današnji čas zelo zanimive razglednice izpred sto let in zgodba o Jesenicah, kakršne so bile nekoč. Skupaj z avtorjem spremnega teksta Tonetom Konobljem sta jo že predstavila v društvu upokojencev; prodajajo jo tudi v knjigarni.

Dušan Prešeren v sodelovanju s Tonetom Konobljem pripravlja še drugo knjigo s starimi razglednicami iz svoje zbirke. Muzejsko društvo podpira oba avtorja, vendar nimamo možnosti, da bi bili založniki in izdajatelji.

IN ŠE TO

Leta 2024 je z več prireditvami in z razstavo praznovalo okroglo obletnico, sto let delovanja, tudi Planinsko društvo Jesenice. Letos spomladi pa je v uredništvu Janka Rabiča izšel tudi zbornik z zanimivimi podatki iz zgodovine društva in planinske preteklosti v našem okolju.

Majda Malenšek

JESENSKI PROGRAM MUZEJSKIH VEČEROV MUZEJSKEGA DRUŠTVA JESENICE

18. septembra ob 18. uri: Janko Rabič – *100 let Planinskega društva Jesenice (predstavitev zbornika)*

16. oktobra ob 18. uri: Vinko Avsenak – *Rombske žičnice*

20. novembra ob 18. uri: Daša Čopi – *Okupacija in bombardiranje Jesenic med 2. svetovno vojno*

18. decembra ob 18. uri: Špela Pungaršek – *Botanik in polihistor Joannes Antonius Scopoli*

MUZEJSKI VEČERI BODO VSAK TRETJI
ČETRTEK V MESECU V KOSOV GRAŠČINI,
CESTA MARŠALA TITA 64 NA JESENICAH.
**POZOR: MUZEJSKI VEČERI SE BODO ODSLEJ
ZAČELI PREJ, IN SICER OB 18. URI!**

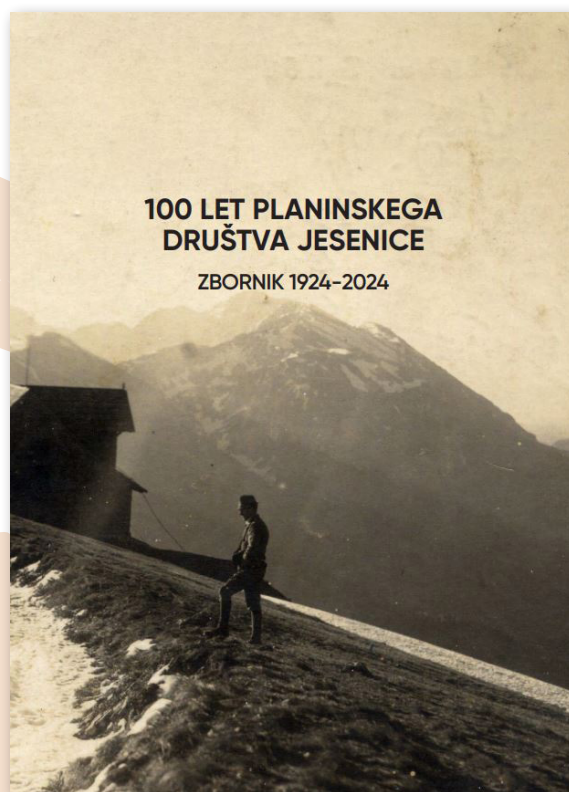
Vabljeni tudi nečlani MDJ.

MUZEJSKI VEČER 18. 9. 2025 ob 18. uri: 100 LET PLANINSKEGA DRUŠTVA JESENICE (PREDSTAVITEV ZBORNIKA)

Pri Planinskem društvu Jesenice smo ob stoletnem jubileju pripravili in izdali zbornik z namenom, da ostanejo zapisana velika dejanja rodov planinskih zanesenjakov, da najdejo častno mesto v zgodovini planinstva na Jesenicah in širše v Gornjesavski dolini. Predsednik društva Bojan Erjavšek je na predstavitvi zbornika poudaril:

»Zbornik, ki smo ga ob jubileju simbolično položili v roke naše skupnosti, je več kot zgolj zgoščeno zgodovinsko pričevanje. Je poklon rodovom planincev, graditeljev, reševalcev, markacistov, vodnikov in vseh zanesenjakov, ki so s prostovoljnim delom soustvarjali eno najzlahtnejših planinskih tradicij v Sloveniji. Ko se oziramo na prehojeno pot, nas navdaja hvaležnost. Jeseniški planinci so že od začetka 20. stoletja, ko so se borili za slovensko prisotnost v Karavankah, udeleženi pogumno vizijo – da mora gorski svet ostati v slovenskih rokah in da je planinstvo mnogo več kot le šport ali rekreacija: je izraz pripadnosti, kulture, narodne zavesti in skupnosti. V stoletni zgodovini društva izstopajo štiri ključne vrednote, ki jih tudi zbornik večkrat poudari: vztrajnost, solidarnost, predanost naravi in vzgajanje mladih.«

Janko Rabič

100 let Planinskega društva Jesenice, zbornik 1924–2024, naslovnica (vir: <https://pdj.si/wp-content/uploads/2024/12/Zbornik-PD-Jesenice-100-let.pdf>)

MUZEJSKI VEČER 16. 10. 2025 ob 18.

uri: ROMBONSKE ŽIČNICE

Kmalu po vstopu Italije v vojno, 23. maja 1915, in po vzpostavitvi soške fronte med Rombonom in Jadranskim morjem, sta se obe nasprotni strani, italijanska in avstro-ogrška, morali za oskrbovanje vse številnejših enot na fronti kaj kmalu lotiti vzpostavljanja zmogljivih logističnih povezav. Pri oskrbovanju predvsem gorskih in težje dostopnih bojnih položajev so igrale izredno pomembno vlogo žičnice, predvsem v zimskem času. Zato sta se obe vojskujoči se strani z zavidljivo zagnanostjo vseskozi posvečali gradnji raznovrstnih žičnic in prav neverjetno je, kaj jima je v razmeroma kratkem času uspelo zgraditi. Po žičnicah so namreč lahko tudi do najtežjih dostopnih položajev visokogorja tovorili vse mogočo vojaško opremo, strelivo, orožje, gradbeni material, drva, hrano, a tudi ranjene vojake.

Eno od ključnih bojišč soške fronte je predstavljal Rombon, pomemben avstro-ogrski obrambni steber bovske kotline. Avstro-ogrske vojaške enote so zato dokaj hitro zgradile žičnico štirih odsekov, od sotočja Možnice in Koritnice do vršnega dela Rombona. Toda zaradi pomanjkanja arhivskih dokumentov so nam bili podatki o tej žičnici doslej precej pičli, saj so temeljili zgolj na nekaj vojnih fotografijah, zemljevidih in ostankih v naravi. Predlansko leto pa je v tem pogledu prišlo do nenadnega zasuka, kajti v domačiji, ob kateri je med vojno stala spodnja postaja rombonske žičnice, so našli dnevnik poveljnika prvega odseka žičnice, ki je prinesel dragocena nova spoznanja.

Vinko Avsenak

Pogled na Rombon (vir: https://www.hrabi.net/slika_gora/rombon/557)

MUZEJSKI VEČER

20. 11. 2025 ob 18. uri:

OKUPACIJA IN BOMBARDIRANJE JESENIC MED 2. SVETOVNO VOJNO

Slovenke v nemški delovni službi
(vir: Ivanka Smolej, hrani: fototeka GMJ).

Aprila 1941 so Jesenice najprej zasedle italijanske, nato pa nemške enote. Začelo se je obdobje, v katerem je vojna vsak dan posegala v življenja ljudi – od dela in preskrbe do medosebnih odnosov. Mnogi so se, kot po vsej Sloveniji, pridružili narodnoosvobodilnemu boju, ki je poleg

drugih tegob pogosto izzval krute sankcije okupatorja, zato so mesto in njegovi prebivalci živeli v senci strahu, pomanjkanja in osebnih tragedij. Ena najhujših preizkušenj je mesto doletela 1. marca 1945, ko so zavezniška letala bombardirala Jesenice. V nekaj minutah je bilo uničenih veliko stavb, številne so bile močno poškodovane, mesto pa je izgubilo številne prebivalce in za vedno spremenilo svojo podobo.

V prvem delu predavanja bo predstavljeno obdobje okupacije Jesenic, od tega, kako so ljudje preživljali vojna leta, na kratko bo predstavljen narodnoosvobodilni boj s poudarkom na propagandi in komunikaciji. Drugi del bo namenjen pretresljivim pričevanjem tistih, ki so bombardiranje doživeli, ter novim dognanjem o usodah tistih, ki se iz ruševin niso vrnili.

Daša Čopi,

kustosinja za kulturno in umetnostno zgodovino GMJ

Jeseniški fotograf Fran Pavlin z družino. V bombardiranju Jesenic sta umrla fotografa Fran Pavlin (sedi na stolu na desni) ter njegova hči Mila (druga z leve) (osebni arhiv Zore Slivnik Pavlin).

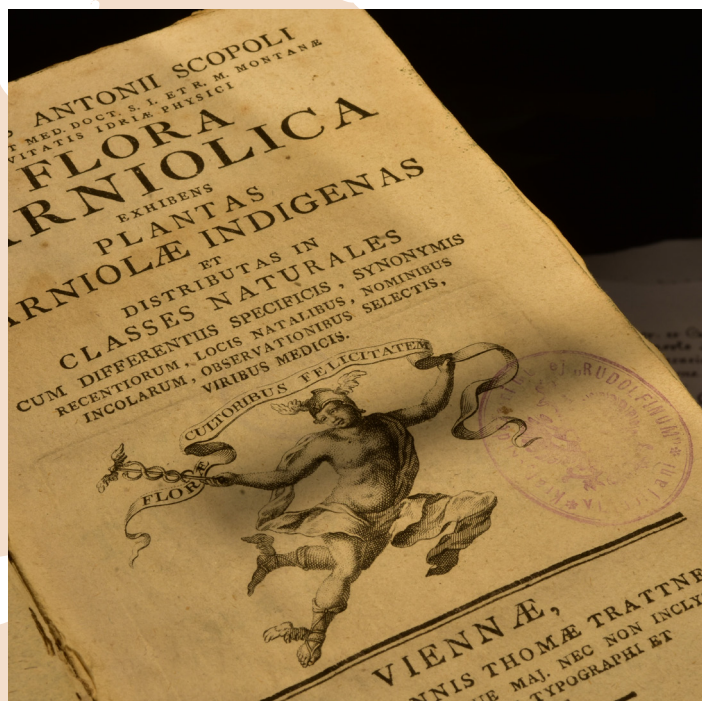
MUZEJSKI VEČER 18. 12. 2025 ob 18. uri: BOTANIK IN POLIHISTOR JOANNES ANTONIUS SCOPOLI

Mineva več kot 300 let od rojstva naravoslovca Joannesa Antoniusa Scopolija (1723–1788), ki je med letoma 1754 in 1769 delal kot prvi rudniški zdravnik v Idriji. Poleg tega, da je preučeval bolezni in socialno stanje idrijskih rudarjev, je veliko svojega časa posvetil raziskovanju narave Kranjske. Popisoval je rastline, glive in živali ter objavil dela, s katerimi je Kranjska (in s tem Slovenija) postala svetovna znanstvena velesila. Vrste je poimenoval v skladu z načeli, ki so še danes uveljavljeni v moderni naravoslovni znanosti. Za domačo naravo pa je navdušil tudi kranjske razsvetljence, ki so njegovo delo nadaljevali in le nekaj let pozneje njegovo naravoslovno misel kronali z ustanovitvijo Deželnega muzeja za Kranjsko. Kako cenjen je bil Scopoli, kažejo tudi imena vrst, ki so jih njemu v čast poimenovali vodilni taksonomi Evrope. Njegovi opisi živega sveta imajo tudi naravovarstveni pomen, saj nam kažejo podobo narave Slovenije pred 250 leti. Tako lahko danes sledimo vrstam, ki so na določenih območjih že izumrle.

Špela Pungaršek,
vodja kustodiata za botaniko
v Prirodoslovnem muzeju Slovenije

Rušnata zvončica (*Campanula cespitosa*) (foto: Špela Pungaršek).

Naslovnica prve izdaje dela *Flora Carniolica* iz leta 1760 (ležeč format)
(foto: Matija Križnar).

ČLANARINA ZA LETO 2025

Člani Muzejskega društva Jesenice, ki še niste poravnali članarine za leto 2025, obveščamo, da članarina za leto 2025 ostaja nespremenjena, torej 12,00 €.

Članarino lahko plačate pri blagajničarki Mojci Prešeren (telefonska številka: 031 309 778), na muzejskih večerih ali pa članarino nakažete na bančni račun društva.

Za nakazilo uporabite naslednje podatke:

Prejemnik: Muzejsko društvo Jesenice
Koda namena: ADMG
Namen: članarina 2025
BIC koda: KBMASI2X
Referenca: SI 00 2025
TRR št.: SI 56 0400 1004 6477 830

Blagajničarka Mojca Prešeren

MUZEJSKI ČASOPIS

Urednica: Daša Čopi
Izdajatelj: Muzejsko društvo Jesenice in Gornjesavski muzej Jesenice
Založnik: Gornjesavski muzej Jesenice

Oblikovanje in tisk: Tiskarna knjigoveznica Radovljica d.o.o.
Jezikovni pregled: Majda Malenšek, MDJ
Naklada: 150 izvodov
Časopis je brezplačen.